

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede

Medijska etika
2011/2012

SEMINARSKO DELO

(popravljen verzija)

v obliki krajših esejskih odgovorov

Avtor: G. P.

Mentorica: red. prof. dr. Melita Poler Kovačič

Ljubljana, 12. junij 2012

1. Aplikacija zlate sredine na etično dilemo in njena razrešitev

Aplikacija zlate sredine na primer iz prvega izdelka najprej zahteva navedbo dveh skrajnosti. Prva skrajnost bi bila zamolčanje dejstev oz. „preveč slaba“ kritika, glede na vse, kar se je zgodilo in se še vedno dogaja v Katoliški cerkvi. Mnogi bralci verjetno sploh ne bi verjeli prispevku, če bi bil napisan „preohlapano“. Druga skrajnost bi bila, da bi pisec očitno in namerno žalil vpletene v dogodek, tudi poimensko, kar bi jim odvzelo njihovo dostojanstvo. V obravnavanem prispevku je pisec uporabil precej svojstven pristop, zato gre za mejen primer. Vidi se, da pisec ni stremel k dobremu vseh bralcev, ampak bolj k dobremu tistih, ki grajajo delovanje Cerkve in njenih pripadnikov. Edini dober element zlate sredine, ki ga lahko najdem v besedilu, je viden v predzadnjem odstavku, kjer avtor priznava katoliškim staršem, da svoje otroke vzgajajo v lastne vrednote – da torej doma vsak vzgaja otroke v lastnih vrednotah, v javni šoli pa naj bi se stremelo k neki zlati sredini, zdravi meri, na kateri se srečajo različni pogledi in vrednote in se med seboj tudi spoštujejo ter ne izključujejo. Prispevek bi lahko bil napisan v skladu s teorijo o zlati sredini, vendar avtor z določenimi stavki in besedami v svojem tekstu tega ne omogoči popolnoma, saj ne predstavi obeh plati medalje enakovredno (vidno je, da eno stran želi očitno predstaviti v slabi luči), ne išče sredinske „umerjenosti“, ampak v določenih izrazih in stavkih pretirava. Npr.: */.../ Slovenska RKC, ki je nategnila 68.000 ljudi s svojim neverjetnim finančnim inženiringom /.../, /.../ pastirsko pismo (kako anahron in podcenjevalen izraz za nagovor vernikov) /.../, /.../ sploh pa je skrb za dobrobit otrok s strani cerkvene institucije, ki /.../ ščiti, skriva in prikriva tiste, ki zlorablajo otroke, še bolj perverzna /.../*. Teorija zlate sredine bi bila izpolnjena, če bi avtor zapisal npr.: „Slovenska RKC je z neuspešnim finančnim poslovanjem oškodovala 68.000 ljudi“ in „Izraz pastirsko pismo se mi ne zdi ravno najlepši način za nagovor vernikov“ ter „Cerkev bi se morala najprej odločno soočiti s problemi glede pedofilije, da bi lahko izražala skrb glede otrok“. Svoje nestrinjanje glede cerkvene prakse bi lahko avtor izrazil z ostro kritiko, vendar na način, ki ne bi nikogar užalil - bolj umirjen a še vseeno pogumen način. S tem bi se še bolj približal teoriji zlate sredine. Spoštovanje verskih čustev v tem primeru vsekakor pretehta nad svobodo izražanja, saj lahko svobodno izrazimo svoje mnenje in tudi na bolj umirjen in „umerjen“ način. Bistvo, ki smo ga hoteli predstaviti, bo še vedno razumljivo, hkrati pa ne bomo užalili verskih čustev posameznika in institucije kot take.

2. Aplikacija deontološke teorije na etično dilemo in njena razrešitev

Maksima v mojem konkretnem primeru je: Vedno objavi prispevek ne glede na to, da lahko z njegovo objavo škoduješ dostojanstvu oseb ali skupnosti. Da bi maksima tega ravnanja veljala za univerzalno sprejemljivo ravnanje, mora ustrezati trem pogojem: doslednosti, reverzibilnosti in humanosti. Pogoj doslednosti je izpolnjen, saj novinar ravna le v skladu s svojimi dolžnostmi, ki jih ima do urednika in bralcev. Avtor je prispevek objavil iz dolžnosti do javnosti, saj je ta upravičena do obveščnosti ne glede na to, da je s tem v določeni meri posegel v dostojanstvo institucije in nekaterih njenih predstavnikov. Kljub pravici javnosti do obveščnosti pa bi avtor moral ravnati v skladu s pravilom, da je z drugimi treba ravnati tako, kot želimo, da bi drugi v podobni ali enaki situaciji ravnali z nami – pogoj reverzibilnosti. Verjetno si avtor tudi sam ne bi želel, da bi kdo objavil tak ali podoben prispevek o njem. V obzir bi moral vzeti tudi brezpogojno spoštovanje ljudi in človekoljubnost, ne glede na to ali gre za »navadne« ljudi ali pa za verske voditelje in verske skupnosti, saj imajo prav vsi posamezniki v teh skupnostih osnovno človeško dostojanstvo in prav vsem veljajo pravice spoštovanja – pogoj humanosti. Pri deontološki teoriji cilj ne upravičuje sredstev. Skrbno moramo slediti zavezi človekoljubnosti, ki je univerzalna, zato se moramo škodovanju človeškemu dostojanstvu kar se le da izogibati. Pisec oz. novinar pa mora biti dosleden in upoštevati tako svojo maksimo, kot tudi zavezanost javnosti in odgovornosti, ki jo ima do urednika. Na tem mestu seveda pride do konflikta dolžnosti. Ali dati prednost pravici javnosti do obveščnosti ali dostojanstvu oseb, o katerih piše (in seveda spoštovanju njihovih verskih čustev)? Ker moramo upoštevati razumnost ter pravilo reverzibilnosti, je odgovor tako rekoč na dlani. Četudi gre za nedopustna ravnanja s strani institucije, ki naj bi bila trdnjava etičnosti in moralnosti, gre še vedno za skupnost ljudi, ki ji vedno in povsod pripada temeljno človeško dostojanstvo. A vseeno mora pisec ravnati tako, da prevlada maksima njegove lastne volje. Ker se teorija ne osredotoča na posledice, je pomembno zgolj to, da je novinar izpolnil svoje obveznosti, ter da je njegova vest čista. Ker je v nasprotju s spoštovanju verskih čustev, maksime ne moremo univerzalizirati. Obstaja tudi načelo, da so posegi v dostojanstvo „znanih oseb“ dovoljeni, saj imajo visoko objavno vrednost. Tudi Katoliška cerkev ima visoko objavno vrednosti, saj je kot institucija, ki naj bi bila trdnjava etike in morale, zaradi neetičnih in nemoralnih dejanj še toliko bolj zanimiva za objavo. Pisec je ravnal deontološko, torej iz novinarske dolžnosti, pri tem pa ga niso zanimale posledice. Bil je tudi dosleden, ker je upošteval svojo maksimo, svoja načela in svoje dolžnosti.

3. Aplikacija teleološke teorije na etično dilemo in njena razrešitev

Z objavo tega prispevka v časopisu Dnevnik bo javnost izvedela za nemoralna dejanja cerkve, njene neuspele finančne transakcije in politična preigravanja – močno povezovanje s politiko, kar bo pri večini bralcev zagotovo poželo odobravanje in jim na nek način „olajšalo življenje“, saj bodo vedeli, komu ne smejo zaupati in kdo ne se ne ravna po svojih načelih, torej kdo je tista „črna ovca“. Zaupanje v cerkev se je v zadnjem času namreč zelo omajalo zaradi številnih afer in vtikanja v politiko. Ker sta cerkev in država po ustavi ločeni, je za nekatere državljanke aktivno vključevanje cerkvenih predstavnikov v javno življenje še toliko bolj sporno. Mihelj pa se gotovo tudi zaveda, da obstaja možnost, da bo (kljub večinskemu odobravanju) prizadeto dostojanstvo cerkve kot institucije in nekaterih posameznikov, ter da bodo nekateri bralci lahko zavračanje očitkov na svoj račun izrazili tudi npr. s preklicem naročnine na časopis (slednje navajam kot realen primer, saj je to storil tudi eden izmed mojih sorodnikov). Vse naštetu pa v konkretnem primeru nima večje teže od tega, da je javnost informirana o problemu. To je tista odločitev, za katero je Mihelj menil, da bo povzročila najboljše posledice, torej čim večje dobro za čim več ljudi ali kot zaskrbljenost skupnem o življenju v demokratični in skupnosti/državi izrazi sam: „/.../ *S tem je Rode izpričal, da nista ne on ne slovenska RKC zrela za življenje v demokratični in pluralni družbi /.../*“. Poleg tega z objavo imen ter problemi okrog financiranja cerkve z državne strani zgodba dobi poseben “obraz” - bralec se namreč lahko kaj hitro poistoveti z odkrivanjem nemoralnosti in prevar, ter tako v vlogi nekakšnega zagovornika etike in morale zagovarja dejanja, ki bodo prinesla največ dobrega za človeka kot takega. Načelo zmanjševanje škode pa v tem primeru ponuja odgovor, da bi največ dobrega za največ ljudi prineslo sicer kritično, ampak bolj umirjeno pisanje, ki bi dogajanje in situacijo z obeh strani predstavilo enakovredno. Teleološki pogled omenjeno etično dilemo razrešuje, seveda v prid svobodnega izražanja, ki pretehta nad verskimi čustvi, saj v tem konkretnem primeru zagovarja višje dobro in predvideva najboljše posledice glede na vse predstavljene okoliščine.

4. Analiza primera hibridnega besedila med novinarstvom in oglaševanjem

Podatki o objavi: Meršol, Melita. 2011. Zadišimo v praznike. *Revija Ona* (6. december).

Hibridno besedilo je objavljeno na straneh 56 in 57 ter priloženo na koncu seminarskega dela.

Tekst	Shematska struktura
Zadišimo v praznike	Naslov
Glavno besedilo	
Tako kot moramo vsako sezono na avtomobilih zamenjati letne pnevmatike z zimskimi, je treba tudi v kopalnici osvežiti poliče s kozmetičnimi izdelki. Veliko je dobrodošliih novosti, koristnih, dišečih in zapakiranih v privlačne opojne stekleničke ter lončke. Brž si jih priskrbimo in negovani zadišimo v hladne, a zelo praznične tedne	Situacija: problem
Piše: Melita Meršol	Podpis novinarja
1. Linija za nego kože Melvita Apicosma združuje koristne lastnosti matičnega mlečka, cvetnega prahu, propolisa ali čebeljega voska, ter najnovejše odkritje na področju kože z rastlinskimi sestavinami. Izdelki, ki so še posebno namenjeni potrebam suhe in občutljive kože, hranijo, obnavljajo ter ščitijo kožo takrat, ko to najbolj potrebuje. 2. Krema Nuxe Reve De Miel so pravcate medene sanje za božansko razvajanje rok in nohtov. Točno to kar potrebuje v teh mrzlih zimskih dneh, ki prihajajo. Za mehko kožo bo poskrbela nežna kremna struktura s prefinjenim akacijevim medom, ki je bogat s sladkorji, ki pomagajo obnoviti in popraviti kožo. Da o božanskem medenem vonju s sladkimi cvetličnimi notami ne govorimo. 3. Legendarna in klasična nega za kožo Eight Hour Cream Skin Protectant je dragulj	Ponujanje rešitev za probleme + hvaljenje izdelkov (zaradi same strukture advertoriala, ki bi ga sicer moral razdeliti na več manjših enot, sta ti dve prvini zapisani skupaj, saj se v samem besedilu „prelivata“)

kozmetične hiše Elizabeth Arden. Uporabnice po svetu jo imajo za najdragocenejšo lastnino za nego kože, saj ta brezčasni zaklad zagotavlja kraljevsko nego, ki si jo koža zasluži. Sedaj je na voljo v omejeni zbirateljski kolekciji, odeta v blišč barve granata.

4. Čutna dišava L'voe, Clohé Eau Intense združuje tako bogate kot lahkotne puderne delce perujskega balzama, ki daje dišavi sladek in prvinski pridih. Za dovršeno in ubrano končno doživetje pa poskrbi prisotnost prestižne vanilije. Za žensko .Prelepo podnevi in ponoči. Vtis, ki ga je moč prepoznati v trenutku.

5. Francoska blagovna znamka Vichy predstavlja nov vodoodporni odstranjevalec ličil Purete Thermale, ki združuje dve fazi – oljno, ki raztopi tudi najbolj trdovratna ličila, in vodno, ki ščiti in pomirja. Na voljo v lekarni.

6. Labello ustnicam poleg intenzivne nege nežnih barv in bleščečega sijaja prinaša vitaminski šejk. Novi balzam Labello Vitamin Shake Cranberry & Raspberry, je bogat z izvlečki pravega sadja in z dragocenimi vitamini zagotavlja mehke ustnice. Čisti užitek za ustnice, za svilnato gladkost in kanček naravne barve.

7. Pri Nivei so razvili novo učinkovito linijo Nivea Visage Pure Effect z izvlečkom magnolije, ki odstrani nečistoče in preprečuje nastanek novih. Poleg tega ohranja naravno ravnovesje kože in jo oskrbuje z vlago. Linija, ki videz kože hitro in opazno izboljša,

vašo kožo neguje s tremi novimi in posebnimi izdelki: globinski čistilni gel Thermo, gel za ekstra globinsko čiščenje ALL IN-1 in super lahka dnevna nega Anti-spot.

8. Izdelki za popolno razvajanje in čarobni praznični čas ... L'Occitane razkriva čudovito skrivnost tradicije čarobnega preoblikovanja svežih cvetov in sadežev v slastne sladice. Za najlepši praznični čas: odkrijte kolekciji Délice des Fleurs in Délice des Fruits. Omamne dišave in izdelki, ki se jim ni moč upreti.

9. Himalaya Herbals je paleta naravnih učinkovitih in varnih izdelkov, v katerih so uporabljena redka zelišča, ki so skrbno nabrana prav v osrčju Himalaje. Zaradi kombinacije najboljšega od Ayurvede in z več let znanstvenih raziskav, ti izdelki vaši koži učinkovito vračajo naravno zdravje in vitalnost.

Slika 4.1: Obravnavano hibridno besedilo.

Zadišimo v praznike

Tako kot moramo vsako sezono na avtomobilih zamenjati letne pnevmatike z zimskimi, je treba tudi v kopalnici osvežiti poličke s kozmetičnimi izdelki. Veliko je odpravljenih novosti, koristnih, dišečih in zapakiranih v privlačne oporne stekleničke ter lončke. Břz si jih priskrbimo in negovani zadišimo v hladno, a zelo praznične tedne.

Piše: Melita Meršol

1. Linija za nego kože Melvia Apicema združuje koristne lastnosti mandeja, mlečka, cvetnega prahu, medu, propolisa ali čebelnega voska ter naravnost odlična na področju nege kože z naravnimi sestavinami. Izdelki, ki so še posebno namenjani posebnim oblikam in oblikavi kože, bravi, obrabljajo ter ščitijo kožo takrat, ko ni najbolj potrebna.
2. Krema Nivea Revivix De Mel so pravzaprav medene smetke za hitrosko ravnanje rok in nohtov. Tudi to, kar potrebujemo v lahkih zimskih mesecih, ki jih prinaša. Za mehkobo kože bo poskrbela nežna, krema kakavna z prečipnim akcijevim medom, ki je bogat s sladkimi, ki pomagajo obnoviti in popraviti kožo. Da o božanskem medenem vonju zadišimo, svetujemo tudi na njegovo govedino.
3. Legendarni klasična nega za kožo Eight Hour Cream Skin Protection je dragulj kozmetične hiše Elizabeth Arden. Uporabimo jo zvečer, jo masiramo za najdolgejšo noč.
4. Črna dišava i Love, Chloé Eau Intense združuje tako bogate kot lahke note: diše persijska balzami, ki daje dišavi sladk in prvinski pridih. Za dovršeno in ubrano kožo dovoljve pa poskrbi zmanjšane presnetje vanilje. Za ženska. Prilago posnetje in ponov. Vsa, ki so jo med praznicami v trendu.
5. Francoska blagovna znamka Vichy predstavlja nov vodovodno-odstranjevalec (teli) Pure Thermal, ki združuje dve (dvo) - ojni, ki raztopi tudi najbolj odporavna čišča, in vodno, ki ščiti in pomirja. Na voljo v skatli.
6. Labello ustninski poleg intenzivne nege, učinki barv in blabčnega prahu prinaša vitaminski šel. Novi balzam Labello Vitamin Shake Cranberry & Raspberry je bogat z tri lečki prvoga sadja in z drugovrstno vitamin zagotavlja mehke ustnice. Črna celotni za ustnice, za svetlo gladiatko in kaneč naravne barve.
7. Pri Nivei so razvili novo učinkovito linijo Nivea Visage Pure Effect z izjeklom magnezije, ki odpravi nečistoče in preprečuje nastanek novih. Polga tega obratno naravno ravnanje kože je po oklvaše z vlago. Linija, ki vider kožo hitro in opazno izboljša, vado kožo neguje in čisti, stremi novosti na posebnih izdelkih: globinski čistilni gel Thermo, gel za ekstra globinsko čiščenje ALL-IN-1 in superlahka dnevna nega Anti-spot.
8. Izdelki za popolno razvajanje in čarobni praznični čas ... L'Occitane razkriva čudovito skrivnost tradicije čarobnega preoblikovanja svežih cvetov in sadežev v slastne sladice, za najlepši praznični čas odkrijte kolekciji Délice des Fleurs in Délice des Fruits. Omamne dišave in izdelki, ki se jim ni moč upreti!
9. Himalaya Herbals je paleta naravnih, učinkovitih in varnih izdelkov, v katerih so uporabljena redka zelišča, ki so skrbno nabrana prav v osrčju Himalaje. Zaradi kombinacije najboljšega od Ayurvede in z več let znanstvenih raziskav, ti izdelki vaši koži učinkovito vračajo naravno zdravje in vitalnost.

Vir: Revija Ona (2011, 56–57)

Izbrani primer krši:

- 24., 25. in 26. člen Kodeksa novinarjev Republike Slovenije (vsi trije iz poglavja Konflikti interesov)
- 5. člen (1. odstavek), 6. len (1. in 3. odstavek) ter 23. člen (2. in 5. odstavek) Slovenskega oglaševalskega kodeksa

5. Sovražni govor

Argumenti za objavo: Objava sovražnega govora je absolutno pravilna predvsem z vidika, da se boj proti sovražnemu govoru ne more dogajati, torej ga ne moremo obsoditi če ga ni oz. ni objavljen. Primere bi bilo torej smotrno objaviti že samo zato, da se jasno pokaže, kakšen diskurz ne sodi v javnost. Menim, da bi bralci ali poslušalci doumeli namen objave takšnih diskurzov, če bi bilo jasno povedano, s kakšnim namenom so objavljeni. Sam bi pri objavi absolutno komentiral, da gre za ekstremne primere in da so objavljeni zgolj z namenom, da pokažem in prikažem, kaj se v javnem diskurzu ne bi smelo pojavljati. Družbeno odgovoren novinar seveda mora poročati o temah v javnem interesu ter tako tudi o delu in mnenjih poslancev. Ta so posebej vredna objave, če so bila izražena med obravnavami zakonov (Poler Kovačič in Vobič 2012). O sovražnem govoru je treba poročati, vendar ob tem bralce opozoriti na škodo, ki jo sovražni govor povzroča (v Poler Kovačič in Vobič 2012, 134). V javnem interesu je sovražni govor politikov, ki v vlogi poslancev predstavljajo državljane, zato novinarji o njem morajo poročati (Poler Kovačič in Vobič 2012). Sovražni govor bi torej objavil, ga ustrezno označil in obsodil ne glede na novinarski žanr.

Argumenti proti objavi: Proti objavi pa vsekakor govori 20. člen Kodeksa: „*Novinar se mora izogibati narodnostnim, rasnim, spolnim, starostnim, verskim, geografskim in drugim stereotipom ter podrobnostim, ki so povezane s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom, socialnim položajem ali drugimi osebnimi okoliščinami posameznikov in skupin*“. Poleg tega tudi Ustava RS (63. člen), Kazenski zakonik (297. člen), Zakon o medijih (8. člen). Vsi omenjeni členi predvidevajo neobjavo sovražnega govora. Navedeni primeri to prav zagotovo so, saj neposredno spodbujajo k vsemu zgoraj naštetemu.

Odločitev in argument, ki je pri odločitvi pretehtal: Sovražni govor bi objavil in ga tudi ostro obsodil. Pravica in dolžnost medijev je, da iščejo in posredujejo informacije javnega značaja oz. vse informacije, ki so pomembne za javnost. (Teršek 2005). Menim, da lahko mediji s tem javnost vzgajajo k strpnosti in nediskriminatornosti. Tako kot lahko mediji neposredno vplivajo na proces izbire med državljani, lahko tudi pozitivno vplivajo na proces učenja državljanov (Teršek 2005). Objava sovražnega govora (s pojasnilom in obsodbo) je torej v javnem interesu, zato bi ga objavil.

Literatura in viri

- *Kazenski zakonik*. (KZ-1). Ur. l. RS 55/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296> (12. junij 2012).
- *Kodeks novinarjev Republike Slovenije*. 2010. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns_txt.php (27. maj 2012).
- Meršol, Melita. 2011. Zadišimo v praznike. *Revija Ona* (6. december).
- Poler Kovačič, Melita in I. Vobič (2012). Poročanje o sovražnem govoru poslancev v luči novinarske (ne)objektivnosti. *Teorija in praksa*, 49 (1), str. 131–148
- Poler Kovačič, Melita, Volčič, Zala in Karmen Erjavec (2010). Media coverage of health issues: a study of advertorials in the Slovene daily newspapers. *China media research*, 6 (4), str. 32–42.
- Slovenski oglaševalski kodeks. 2009. Dostopno prek: http://www.soz.si/uploads/slovenski_oglasevalski_kodeks.pdf (27. maj 2012)
- Štefančič, Polona P. in Andraž Teršek. 2005. *Preludij demokracije: Civilna družba in svoboda javnega komuniciranja*. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.
- *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (12. junij 2012).
- *Zakon o medijih* (ZMed-UPB1). Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=76040> (12. junij 2012).